

ОСКАРЖЕННЯ СЛІДЧОМУ СУДДІ РІШЕНЬ, ДІЙ ЧИ БЕЗДІЯЛЬНОСТІ СЛІДЧОГО, ПРОКУРОРА СТОРОНОЮ ЗАХИСТУ ЯК ПРОТИДІЯ КОРУПЦІЇ ПІД ЧАС ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ

APPEAL TO INVESTIGATING JUDGE DECISIONS, ACTIONS OR OMISSIONS INVESTIGATOR, PROSECUTOR AS THE WAY
OF DEFENSE FROM CORRUPTION DURING THE PRELIMINARY INVESTIGATION OF CRIMINAL PROCEEDINGS

М. М. Ольховська,
Olkhovska M.

*аспірант, Академія адвокатури України, адвокат
(Науковий керівник – доцент Г. І. Сисоєнко)*

Корупція – використання особою, зазначеною у ч. 1 ст. 3 Закону України «Про запобігання корупції» [1], наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття такої вигоди чи прийняття обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб або відповідно обіцянка/пропозиція чи надання неправомірної вигоди особі, зазначеній у ч. 1 ст. 3 цього Закону, або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити цю особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей.

Під час дії Кримінально-процесуального кодексу України 1960 року, далі – КПК України 1960 р., основними висновками щодо корупційних ризиків у кримінальному провадженні на стадії досудового слідства були наступні:

1) основним чинником, що сприяє виникненню і розповсюдженню корупційних практик, є орієнтація роботи правоохоронних органів на статистичні показники;

2) низький рівень заробітної плати правоохоронців має суттєве значення;

3) низька ефективність внутрішнього та зовнішнього (перш за все, з боку прокуратури) контролю за діяльністю органів дізнання та досудового слідства є впливовим

чинником виникнення і розвитку корупційних практик;

4) поширеність неформальних контактів між різними ланками та суб'єктами кримінального провадження (наприклад, між керівником слідчого підрозділу і прокурором);

5) до корупціогенних положень процесуального та матеріального законодавства відносять: неналежне врегулювання процедури дослідчої перевірки інформації про злочин та порушення кримінальної справи; недосконалість врегулювання процедури звільнення від кримінальної відповідальності та обставин, що виключають провадження у справі; процедури обрання запобіжних заходів, особливо, взяття під варту; недосконалість законодавства, що регулює оперативно – розшукову діяльність; нечіткість строків призначення та проведення судових експертиз та відсутність реальних гарантій попередження випадків надання завідомо неправдивого висновку експертом [2, 6].

На наш погляд, чинний Кримінально-процесуальний кодекс України [3], далі – КПК України, суттєво не змінив і не виключив існування вищевказаних корупційних ризиків на стадії досудового розслідування кримінального провадження, але надав стороні захисту більше процесуальних можливостей у боротьбі із ними, серед яких і встановлене п. 16 ч. 3 ст. 42 КПК

України право підозрюваного на оскарження рішення, дії та бездіяльність слідчого, прокурора, слідчого судді в порядку, передбаченому цим Кодексом. В такий спосіб, на нашу думку, законодавець значно розширив процесуальні права сторони захисту щодо протидії порушенням законодавства та зловживанням службовим становищем, які можуть мати місце з боку осіб, уповноважених здійснювати досудове розслідування кримінального провадження.

Ми вважаємо, що вкрай важливими для захисту прав та інтересів підозрюваного під час досудового розслідування кримінального провадження і протидії корупції є положення п. 1 ч. 1 ст. 303 КПК України, згідно якого підозрюваним, його захисником чи законним представником на досудовому провадженні можуть бути оскаржені бездіяльність слідчого, прокурора, що полягає у нездійсненні інших процесуальних дій, які він зобов'язаний вчинити у визначений цим Кодексом строк. Отже, якщо слідчий, прокурор не виконує свої процесуальні обов'язки у визначений КПК України строк, чим порушує права та інтереси підозрюваного, то сторона захисту має право звернутись до слідчого судді з відповідною скаргою на бездіяльність слідчого, прокурора. Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ також висловив чітку позицію з цього приводу, зазначивши, що оскарження бездіяльності слідчого, прокурора на підставі ст. 303 КПК України можлива за наявності зв'язку між обов'язком слідчого чи прокурора вчинити визначені КПК дії та строком, у межах якого зазначені особи зобов'язані їх вчинити [4]. При цьому, якщо КПК України не передбачає обов'язку слідчого, прокурора вчинити певну процесуальну дію у чітко визначений строк, то підозрюваний позбавлений права оскаржити таку бездіяльність слідчому судді, а як наслідок – позбавлений можливості захистити свої права та інтереси в рамках закону. На нашу думку, в зв'язку з цим існує ризик виникнення корупційних схем.

Правова норма, що встановлювала обов'язок слідчого надавати копію протоколу

обшуку особі, у якій проводиться обшук, існувала в КПК України 1960 р. Проте чинним КПК України такий обов'язок слідчого закріплено не було. Зазначена прогалина в законодавстві ускладнювала процесуальну можливість для підозрюваного захистити свої права та інтереси шляхом оскарження незаконних дій слідчого та повернення вилученого майна. Не маючи документального підтвердження факту проведення обшуку і переліку вилученого майна, підозрюваний був позбавлений процесуальної можливості довести незаконність такого вилучення в судовому порядку. Це було підставою для виникнення корупційних ризиків. Проте в 2015 році вказаний недолік в законодавстві було усунуто шляхом внесення відповідних змін до ст. 236 КПК України, що стало важливим чинником у боротьбі з корупцією на стадії досудового розслідування кримінального провадження.

КПК України не встановлює чітких процесуальних строків для слідчого, прокурора, на протязі яких вони зобов'язані видати стороні захисту копію винесеної постанови, що зачіпає законні права та інтереси підозрюваного. Це є підставою для виникнення корупційних практик. На нашу думку, з цього приводу одним із найважливіших елементів у боротьбі з корупцією під час досудового розслідування кримінального провадження є закріплення в ч. 1 ст. 304 КПК України правової норми, згідно якої якщо рішення слідчого чи прокурора оформлюється постановою, строк подання скарги починається з дня отримання особою її копії. На практиці мають місце численні випадки бездіяльності слідчого, прокурора, що виражаються у неврученні підозрюваному копії винесеної постанови, яку він має право отримати на підставі п. 15 ч. 3 ст. 42 КПК України. В зв'язку з тим, що, як вже зазначено вище, діючий КПК України не встановлює для слідчого, прокурора чітких процесуальних строків щодо видачі стороні захисту копії винесеної під час досудового розслідування постанови, то підозрюваний позбавлений процесуальної можливості оскаржити слідчому судді таку бездіяльність слідчого,

прокурора на підставі ст. 303 КПК України. Зазначена прогалина в законодавстві призводить до виникнення корупційних ризиків. В такому випадку стороні захисту необхідно звернутись до слідчого, прокурора з відповідним клопотанням про видачу копії процесуального документу, яке слідчий, прокурор згідно ст. 220 КПК України зобов'язаний розглянути у чітко визначений строк. Бездіяльність слідчого, прокурора щодо залишення без розгляду клопотання може бути оскаржена стороною захисту слідчому судді на підставі ст. 303 КПК України.

Таким чином, не зважаючи на те, що чинний КПК України містить ряд суттєвих прогалин щодо законодавчого врегулювання

основних положень досудового розслідування кримінального провадження, що є підставою для виникнення корупційних ризиків, але закріплене право сторони захисту на оскарження слідчому судді рішень, дій чи бездіяльності слідчого, прокурора є важливим і дієвим механізмом протидії корупції під час досудового розслідування. На нашу думку, зміни, які вносяться до діючого кримінально – процесуального законодавства України, спрямовані в тому числі і на вдосконалення інституту оскарження з метою розширення процесуальних прав підозрюваного та зменшення корупційних ризиків під час досудового розслідування кримінального провадження.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. *Закон України «Про запобігання корупції»* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1700-18>
2. *Корупційні ризики в кримінальному процесі та судовій системі* / М. В. Буроменський, О. В. Сердюк, І. М. Осика [та ін.] ; Інститут прикладних гуманітарних досліджень, МАКонсалтинг. – К. : Москаленко О.М. ФОП, 2009. – 220 с.
3. *Кримінальний процесуальний кодекс України* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>
4. *Про деякі питання порядку оскарження рішень, дій чи бездіяльності під час досудового розслідування* : Лист Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 09.11.2012 р. № 1640/0/4-12 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/v1640740-12>

ДО ПОНЯТТЯ ТЕХНІКО-КРИМІНАЛІСТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ

TO THE CONCEPT "TECHNICAL CRIMINALISTICS SUPPORT" FOR INVESTIGATION OF CRIMES

Б. О. Павлишин

Pavlishin B. O.

*аспірант, Академія адвокатури України
(Науковий керівник – професор І. В. Гора)*

Однією з нагальних проблем, комплексне розв'язання якої безпосередньо впливає на досягнення мети і вирішення завдань досудового розслідування, є питання щодо

принципової можливості і практичної обумовленої необхідності використання наявних криміналістичних знань, прийомів і методів, науково-технічних засобів,